Deanu gielda
Tana kommune
*omsorg – ansvar – respekt - åpenhet*

Samfunn, miljø og næring

Klima- og miljødepartementet

| Deres ref | Vår ref | Saksbehandler | Dato |
|---|---|---|---|
| 26/4470 | 2026/2673-6 | Erlend Eide<br>Tlf: +47 464 00 269 | 22.10.2026 |

## 26/4470 - Innspill fra Tana kommune til ny stortingsmelding om villaks, sjø-ørret og sjørøye.

Viser til invitasjon fra Klima- og miljøminister Sigrun Aasland og samtale med saksbehandler Ella Stormo der Tana kommune fikk utsatt frist for innspill til i dag, 22. okt.

Kommunestyret i Tana har i møtet i dag, 22.10.2026, gjort følgende vedtatt i sak 78/2026, Innspill til ny stortingsmelding om villaks, sjø-ørret og sjørøye:

**Vedtak:**

Deanu gielda / Tana kommune ønsker velkommen arbeidet med en ny stortingsmelding om villaks, sjøørret og sjørøye. Kommunen deler bekymringen for den alvorlige situasjonen for våre anadrome laksefisker og mener det er behov for en helhetlig og kunnskapsbasert gjennomgang av alle faktorer som påvirker bestandene. Regjeringen har varslet at meldingen skal vurdere det samlede påvirkningsbildet for disse artene og identifisere tiltak som kan bedre deres status.

For Deanu gielda / Tana kommune er villaksen langt mer enn en naturressurs. Laksen er en sentral del av elvesamisk levesett, kultur, lokal identitet, tradisjonell kunnskap, friluftsliv og høsting av naturens ressurser. Tilgangen til laksefiske har stor betydning for innbyggernes livskvalitet, tilhørighet til hjemstedet og bolyst. Livskraftige laksebestander er derfor ikke bare et spørsmål om naturforvaltning, men også om levende lokalsamfunn og bevaring av samisk kulturgrunnlag i elvedalen og ved fjorden.

Situasjonen for laksebestandene i Deanučázádat / Tanavassdraget er svært alvorlig. Laksefisket har vært stengt siden 2021, og bestandene er fortsatt på et kritisk lavt nivå. Flere av bestandene står i fare for å miste sin langsiktige produksjonsevne og genetiske variasjon.

Deanu gielda / Tana kommune mener at Deanučázádat / Tanavassdraget må behandles som en særskilt nasjonal prioritering i arbeidet med å gjenoppbygge villaksbestandene. Det trengs en egen, helhetlig plan som ser bestandsutvikling, påvirkningsfaktorer, samiske rettigheter og videreføring av lokal kunnskap i sammenheng.

Stengningen har samtidig medført omfattende konsekvenser for lokale fiskerettighetshavere, samisk laksekultur, tradisjonell næringsutøvelse og lokalsamfunnene langs vassdraget og ved fjorden.

**Helhetlig vurdering krever helhetlig handlingsrom**

I kunngjøringen 1. juli skriver regjeringen at meldingen skal vurdere den samlede påvirkningen på villaks, sjøørret og sjørøye, mens konkrete tiltak mot lakselus og rømt oppdrettslaks skal følges opp gjennom havbruksmeldingen. Samtidig skal meldingen unngå tiltak som vanskeliggjør utvikling av ny kraftproduksjon. Dette er en alvorlig svakhet ved innretningen. Havbruk og vassdragsregulering er blant de viktigste menneskeskapte belastningene på anadrom laksefisk, med ulik betydning mellom vassdrag og regioner.

Vi ber derfor regjeringen endre avgrensningene og gi meldingen et reelt mandat til å vurdere nødvendige tiltak i alle sektorer. Som et minimum må regjeringen angi hvilke konkrete og målbare resultater som skal oppnås gjennom andre meldinger og sektorvedtak.

**Havbruksmeldingen – det må settes mål om null utslipp**

En dødelighet for utvandrende smolt på grunn av lakselus fra oppdrettsanlegg på opptil 10% er etter havbruksmeldingen (Meld. St. 24 (2024–2025) akseptabelt og bærekraftig. Mål om under 10% dødelighet, medfører at utslipp må reduseres i noen områder, men også at det kan tillates mer utslipp i andre områder med flere etableringer av åpne anlegg. Istedet for et 10% mål, må det være et mål om null utslipp. Dette kan nås med lukkede anlegg. Et mål om maks 10 % dødelighet er uakseptabelt når den norske villaksen er klassifisert som nær truet (NT), og enkelte bestander er sterkt truet, samtidig som nullutslipp er mulig. Lukkede anlegg vil også håndtere forurensningsproblemet med avføring og overflødig for. Krav om lukkede anlegg i British Columbia, Canada, er innført og viser at det er mulig. Den Canadiske regjeringen har bestemt at alle åpne sjømerder i British Columbia må avvikles innen 30. juni 2029. All videre produksjon må skje i lukkede systemer i sjø eller på land. I områder der man allerede har stengt ned åpne anlegg har man opplevd at mengden laks som returnerer til elvene har doblet seg.

**Vannkraft - Nødvendige tiltak må kunne vurderes og gjennomføres**

Hensynet til kraftproduksjon kan ikke settes foran behovet for å snu den alvorlige bestandsutviklingen for villaks, sjøørret og sjørøye. Nødvendige miljøtiltak må derfor kunne vurderes og gjennomføres, også der de innebærer begrensninger i kraftproduksjonen. Vannkraftregulering kan endre vannføring, temperatur, isforhold og sedimenttransport, redusere vanndekt areal og avskjære gyte- og oppvekstområder. Effektkjøring kan gi raske vannstandsendringer og stranding av ungfisk. Også terskler, forbygninger, kulverter og andre fysiske inngrep kan redusere den samlede produksjonen av anadrom fisk. Belastningen må vurderes samlet og vassdragsspesifikt.

I Juovlajohka / Julelv-vassdraget i Deanu gielda / Tana kommune er øverste del av vassdraget overført til Geatnja / Kongsfjordvassdraget med utbyggingen der på 50-tallet.

Vassdragets hovedgyteområder ble da avskåret for sjø-røya i vassdraget. Bestandssituasjonen er nå svært kritisk.

Meldingen bør prioritere miljøtilpasset vannføring, hensiktsmessige restriksjoner på effektkjøring, opp- og nedvandringsløsninger, vilkårsrevisjoner og restaurering av ødelagte habitater. Eldre konsesjoner og reguleringer må kunne oppdateres i lys av dagens kunnskap og miljømål. Det kan være nødvendig med endringer som har konsekvenser for kraftproduksjonen. En forhåndsbetingelse om at nye tiltak ikke skal vanskeliggjøre ny kraftproduksjon, og at forbedringer i eksisterende regulerte vassdrag skal skje uten produksjonstap, kan hindre at de mest effektive tiltakene vurderes. Det kan ikke legges til grunn som et generelt miljøfaglig premiss.

**Smoltoverlevelse – sterkt behov for tiltak**

Tana kommune vil særlig understreke betydningen av å styrke overlevelsen i smoltfasen. Dersom reduserte bestander av villaks, sjøørret og sjørøye skal kunne gjenoppbygges, må de faktorene som bidrar til høy dødelighet hos utvandrende smolt vies langt større oppmerksomhet enn i dag.

Smoltens overlevelse er avgjørende for gjenoppbyggingen av laksebestandene i Deanučázádat / Tanavassdraget.

Gjennom flere år har lokalbefolkningen pekt på et omfattende predasjonstrykk fra blant annet gjedde, mink, oter, sel og fiskespisende fugler. Etter flere års forskning foreligger det nå dokumentasjon som bekrefter at predasjon fra gjedde utgjør en betydelig dødelighetsfaktor for utvandrende smolt.

Det er særlig viktig å undersøke predasjonens samlede betydning i de ulike delene av vassdraget, og hvordan den påvirkes av endringer i artssammensetning, vanntemperatur og smoltens vandringsatferd.

Deanu gielda / Tana kommune mener det er behov for en vesentlig sterkere innsats for å redusere predasjonsrelatert dødelighet. Videre forskning er nødvendig, men må ikke bli en begrunnelse for å utsette tiltak der kunnskapsgrunnlaget allerede er tilstrekkelig.

Deanu gielda / Tana kommune ber om at stortingsmeldingen:

- Prioriterer tiltak som reduserer smoltdødeligheten i Deanučázádat / Tanavassdraget.
- Legger til rette for målrettede og økologisk forsvarlige tiltak mot predasjon, med særlig oppmerksomhet på gjedde, sel og fiskespisende fugler, og andre relevante predatorer, i de ulike delene av laksens livssyklus. Der kunnskapsgrunnlaget viser at predasjon bidrar vesentlig til dødeligheten, må målrettede og økologisk forsvarlige tiltak iverksettes. Effekten av tiltakene må overvåkes og offentliggjøres. Blant annet bør rettighetshavere få fiske predatorer med egnede garn og redskaper.
- Sikrer langsiktig finansiering av overvåking, forskning og konkrete tiltak for økt smoltoverlevelse.

- Legger større vekt på lokal og tradisjonell kunnskap ved vurdering og gjennomføring av tiltak.
- Gir problematikken en mer sentral plass i den nasjonale forvaltningen av anadrome laksefisker.

**Pukkellaksuttak må ikke gå på bekostning av anadrome laksefisk**

Pukkellaks er en fremmed art i Norge og i store antall er det stor fare for negative effekter på lokal laks, sjøørret og sjørøye. Dette gjelder bl.a. sykdomsspredning, fortrenging og adferdsforstyrrelser for laks, ørret og sjørøye, forråtnelse med øket næringstilførsel, økosystemendring (også på land) og forurensningsproblem, og næringskonkurranse i elv og hav. Det er behov for mer forskning på effektene av pukkellaks, for å se hvor store effektene er.

Deanu gielda / Tana kommune anerkjenner behovet for å begrense etablering og spredning av pukkellaks. Risikoen for at tverrstengselet i hovedvassdraget skal skade tanalaksen innebærer at man ut ifra dagens kunnskapsnivå ikke vil støtte oppsetting av fiskefellesperringen i 2027. Pukkellaks fiske i fjord og elv skal utføres av rettighetshavere.

Deanu gielda / Tana kommune erkjenner også likevel at fiskefeller er en effektiv uttaksmetode i andre elever. Bekjempelse må imidlertid gjennomføres på en måte som ikke påfører de stedegne laksebestandene ytterligere uakseptabel belastning.

Undersøkelser fra Deanučázádat / Tanavassdraget har vist at fiskefeller og ledegjerder kan påvirke vandringsatferden til både opp- og nedvandrende fisk.

Forsinket vandring og endret atferd ved ledegjerder kan medføre økt energiforbruk og økt predasjonsrisiko, samt forstyre den naturlig utvandringsvindu, der tidspunkt på utvandring kan spille en nøkkelrolle for smoltenes overlevelse. I tillegg må risiko for stress og mekaniske skader vurderes. Når laksebestandene allerede befinner seg på kritisk lave nivåer, må også begrensede tilleggstap tas på alvor.

Tana kommune mener det er behov for større innsats for å sikre en mest mulig fri og uhindret vandring for atlantisk laks og smolt.

Tana kommune ber om at stortingsmeldingen:

- Stiller krav til dokumentasjon av fiskefellers påvirkning på stedegne fiskebestander.
- Sikrer uavhengig forskning og evaluering av negative effekter ved fiskefeller og ledegjerder.
- Prioriterer tekniske forbedringer som reduserer vandringshindringer, stress, skader og predasjon.
- Stiller krav om at predatorer på smolt aktivt tas ut ved fiskefeller for å redusere dødelighet.

- Sikrer videreføring av forskning på smoltutvandring og etablering av bedre overvåking av oppvandrende fisk.
- Legger til rette for utredning av flere bekjempelsesmetoder enn bare fiskefeller, herunder økt uttak av pukkellaks i sjø før den når vassdraget, samt bruke tradisjonelle fiskemetoder i Deanučázádat / Tana vassdraget tilpasset uttak av pukkellaks.
- Sikrer videre forskning på pukkelaksens innvirkning i vassdrag og sjøområder.
- Lokalbefolkningen skal være delaktig i forvaltningen av pukkellaksuttak, og det skal komme lokalbefolkningen til gode.

Deanu gielda / Tana kommune mener at bekjempelse av én uønsket art ikke må gjennomføres slik at det blir på bekostning av overlevelsen til en sterkt truet stedegen laksebestand.

**Lokal og tradisjonell kunnskap må integreres i forvaltningen**

Lokalbefolkningen langs Deanučázádat / Tanavassdraget har gjennom flere tusen år opparbeidet omfattende kunnskap om fiskebestandene, vandringsforholdene, predatorene og endringene i vassdragets økosystem.

Denne kunnskapen har stor betydning for å forstå utviklingen i fiskebestandene og for å identifisere aktuelle forvaltningstiltak.

Tradisjonell samisk laksefiskekunnskap (árbediehtu) omfatter også kunnskap om selve fiskets utøvelse: drivgarnsfiske, stengselsfiske, stågarnsfiske og stangfiske, valg og bruk av fiskeredskaper, fiskeplasser, strøm- og vannstandsforhold samt nordsamisk fagspråk. Dette er praktisk kunnskap som i stor grad overføres når yngre fiskere deltar sammen med erfarne fiskere. Kunnskapen kan derfor ikke sikres gjennom skriftlig dokumentasjon alene.

Naturmangfoldloven § 8 slår fast at myndighetene også skal legge vekt på kunnskap basert på generasjoners erfaringer gjennom bruk av og samspill med naturen, herunder samisk bruk.

Deanu gielda / Tana kommune mener at lokal og tradisjonell kunnskap i større grad må anerkjennes som en selvstendig del av kunnskapsgrunnlaget og integreres systematisk i forskning, overvåking og forvaltningsbeslutninger.

Dette forutsetter reell involvering av lokale kunnskapsbærere, og at kunnskapen ikke utelukkende blir vurdert ut fra allerede etablerte vitenskapelige forståelsesrammer.

Deanu gielda / Tana kommune ber om at stortingsmeldingen konkretiserer hvordan lokal og tradisjonell kunnskap skal dokumenteres, anerkjennes og brukes i beslutningsprosesser, i tråd med naturmangfoldloven § 8.

Det må etableres faste rutiner for å involvere lokale fiskere, fiskerettighetshavere og samiske kunnskapsbærere tidlig i planleggingen av undersøkelser og tiltak. Forvaltningen må synliggjøre hvordan lokal og tradisjonell kunnskap er vurdert og brukt i beslutningene, og begrunne eventuelle avvik fra råd fra lokale kunnskapsbærere.

Deanu gielda / Tana kommune ber om konkrete samarbeidsprosjekter der lokale fiskere og kunnskapsbærere deltar i kartlegging og overvåking av blant annet smoltutvandring, gyteområder og predasjon. Lokal kunnskap må vurderes sammen med vitenskapelige data, og det må synliggjøres hvordan kunnskapen påvirker valg og evaluering av tiltak for å gjenoppbygge laksebestandene.

Sámediggi / Sametingene på både norsk og finsk side er nå i ferd med å opprette et eget råd for tradisjonell kunnskap. Dette rådet skal sikre at den erfaringsbaserte kunnskapen *(árbediehtu)* fra de som faktisk bor ved elva, blir lagt til grunn for fremtidige beslutninger. Deanu gielda / Tana kommune ber om at stortingsmeldingen sikrer at dette rådet gis reell innflytelse i tråd med Biomangfoldkonvensjonens artikkel 8j, at moderne forskning og tradisjonell kunnskap er likestilte kunnskapsgrunnlag både med tanke på vekt og relevans.

**Styrk og bruk villakssentrene**

Luossaguovddáš / Villakssenteret i Deatnu / Tana spiller er en viktig arena for overføring av samisk kunnskap, språk og tradisjoner mellom generasjoner.

Villakssentrene må få et tydeligere undervisningsoppdrag og styrket, langsiktig finansiering. Forutsigbare rammer gjør det mulig å utvikle faste samarbeid med barnehager og skoler.

Når laksefisket er stengt er Luossaguovddáš / Villakssenteret i Tana sin rolle som bindeledd mellom generasjoner med overføring kunnskap av særdeles viktig. Luossaguovddáš / Villakssenteret må derfor gis nødvendige dispensasjoner for å kunne drive praktisk undervisning.

Staten må finansiere et flerårig program for praktisk kunnskapsoverføring mellom generasjonene. Lokale fiskere og fiskerettighetshavere må få en sentral rolle i opplæring i båtbruk, tilvirkning og håndtering av fiskeredskaper, tradisjonelle fiskemetoder og nordsamiske faguttrykk. Mens ordinært laksefiske er stengt, må det utredes lovlige former for praktisk øving og demonstrasjon, eventuelt særskilte undervisningstillatelser der dette kan gjennomføres uten å skade laksebestandene.

Villakssentrene er en viktig møteplass mellom forskere, fiskere, lokale kunnskapsbærere, elever og beslutningstakere. Sentrene er en plass hvor vitenskapelig kunnskap og lokal og tradisjonell samisk kunnskap kan møtes.

Deatnu / Tanaelva må også gi grunnlag for kunnskapsarbeidsplasser i Deatnu / Tana og Nuorta-Finnmárku / Øst-Finnmark. Det trenges stillinger innen forskning, naturveiledning og forvaltning, slik at ungdom som tar utdanning, kan komme hjem og bruke kompetansen sin.

**Styrk kunnskapssenteret DeanuInstituhtta**

DeanuInstituhtta (DI) har som formål å samle inn, dokumentere og publisere kunnskap om elvesamisk kultur, hvor ikke minst samisk språk og terminologi tilknyttet kultur, næringsutøvelse og folkeliv står sentralt. Det er av vital betydning å legge forholdene til rette for å kunne tradere videre til nye generasjoner den kunnskap og de livserfaringene som en finner i det elvesamiske språket, slik det er uttrykt gjennom arbeid, livspraksis,

stedsnavn, myter og fortellinger. I dette arbeidet er det viktig med innsamling, systematisering og publisering av denne typen immateriell kulturarv for barnehager, skoler, utdanningsinstitusjoner generelt og, ikke minst, for den brede offentlighet. Dette skjer allerede i dag gjennom utgivelser av bøker og hefter, og gjennom bruk av nettsider og publisering av korte filmsnutter i sosiale medier for å nå nye typer brukere.

DI dokumenterer elvesamisk kultur og tradisjonell kunnskap, og legger til rette for videreføring til nye generasjoner. Kunnskapen om lokaliteter i Deanučázádat / Tanavassdraget som DI dokumenter er også viktig for en framtidig god bruk og forvaltning av vassdraget.

DI har lokalt et samarbeid med Luossaguovddáš / Villakssenteret. Som for sistnevnte er det behov styrket finansiering for å kunne utvikle og utvide innsatsen.

**Deanu čázádat / Tana vassdraget og samiske rettigheter og laksekultur må få eget kapittel**

Laksefisket i Deanučázádat / Tanavassdraget er langt mer enn høsting av en naturressurs. Fisket er en sentral del av den elvesamiske kulturen og har gjennom flere tusen år gitt grunnlaget for tradisjonell kunnskap, språk, identitet, næringsutøvelse og samfunnsliv.

Fiskerettighetene i Deanučázádat / Tanavassdraget bygger på historisk bruk og er lovfestet gjennom internasjonale konvensjoner, grunnloven og særlovgivningen for vassdraget.

Den langvarige stengningen av laksefisket har derfor ikke bare økonomiske konsekvenser, men innebærer også omfattende begrensninger i utøvelsen og videreføringen av samisk laksekultur- med alt det medfører.

Det er avgjørende at den nye stortingsmeldingen behandler disse spørsmålene som rettighetsspørsmål, og ikke utelukkende som spørsmål om kulturminnevern eller lokal medvirkning.

Deanu gielda / Tana kommune ber om at stortingsmeldingen inneholder et eget kapittel om Deanučázádat / Tanavassdraget og samiske rettigheter og laksekultur, med utgangspunkt iblant annet Grunnloven § 108, Menneskerettsloven med FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter artikkel 27 og ILO-konvensjon nr. 169. Deanu gielda / Tana kommune ber særskilt om at meldingen omtaler Deanučázádat / Tanavassdraget som et sentralt elvesamisk laksevassdrag. Bestandsoppbygging, samiske rettigheter, lokal forvaltning, tradisjonell kunnskap og videreføring av laksekulturen må behandles samlet.

Kapitlet må blant annet belyse statens forpliktelser til å beskytte det materielle og immatrielle naturgrunnlaget for samisk kulturutøvelse, betydningen av historiske fiskerettigheter og hvilke konsekvenser langvarig stenging av fisket har for muligheten til å videreføre laksekulturen.

Det må også sikres at berørte samiske rettighetshavere og deres representative organer blir konsultert i saker som kan påvirke deres rettigheter og kulturutøvelse.

Tradisjonell samisk lakseforvaltning omfatter også lokale sedvaner, historiske fiskerettigheter og praksiser for organisering og regulering av fisket. Deanu gielda / Tana kommune ber om at stortingsmeldingen konkretiserer hvordan denne forvaltningskunnskapen skal få betydning for framtidige fiskereguleringer og for samarbeidet mellom Norge og Finland. Fiskerettighetshavere og Tanavassdragets fiskeforvaltning må sikres reell og dokumenterbar innflytelse på utformingen av beslutninger, ikke bare anledning til å gi innspill.

**Behov for konkrete tiltak og tydeligere ansvar**

Deanu gielda / Tana kommune vil understreke at det allerede foreligger omfattende kunnskap om flere av påvirkningsfaktorene som bidrar til den negative bestandsutviklingen.

Ytterligere forskning vil være nødvendig, særlig for å forstå samspillet mellom klimaendringer, predasjon, konkurranse og forholdene i sjøfasen. Samtidig må behovet for mer kunnskap ikke brukes som en generell begrunnelse for å utsette nødvendige tiltak.

Naturmangfoldloven § 9 om føre-var-prinsippet understreker at mangel på kunnskap ikke skal brukes som begrunnelse for å utsette eller unnlate tiltak når det foreligger risiko for alvorlig eller irreversibel skade på naturmangfoldet.

Kunnskapsgrunnlaget på flere områder er allerede tilstrekkelig til å iverksette målrettede tiltak for å redusere dødeligheten hos villaks, sjø-ørret og sjørøye.

Deanu gielda / Tana kommune mener at stortingsmeldingen må følges opp med en konkret og forpliktende handlingsplan, med definerte tiltak, ansvarsfordeling, finansiering og tidsfrister. Handlingsplanen må angi hvem som har ansvar for hvert tiltak, når tiltakene skal gjennomføres, hvordan de skal finansieres, og hvilke målbare resultater som skal oppnås. Kunnskapsinnhenting må følges av handling der grunnlaget for tiltak allerede foreligger.

Handlingsplanen må ha som hovedmål å redusere dødeligheten hos villaks, sjøørret og sjørøye, sikre bestandsoppbygging og legge grunnlaget for at tradisjonelt fiske og lokal rettighetsutøvelse igjen kan gjenopptas på et bærekraftig nivå.

Handlingsplanen må også ha konkrete mål, ansvarlige aktører, finansiering og tidsfrister for videreføring av tradisjonell samisk laksefiskekunnskap mens fisket er stengt. Tiltak for praktisk opplæring og overføring av nordsamisk fagspråk må igangsettes før kunnskapen går tapt, og gjennomføringen må følges opp og evalueres.

Handlingsplanen må også gi rom for utarbeiding av egne bestandsgjenoppbygningsprogrammer, som også kan kreve særskilte tiltak. I Deanučázádat / Tanavassdraget er bestandssituasjonen nå slik at den etter NASCOs retningslinjer automatisk bør utløse utarbeidelsen av en gjenopprettingsplan.

Behov for tiltak for å bedre bestandssituasjonen for laks i Deanučázádat / Tanavassdraget må også ses i lys av overlevelsen for samisk kultur ifm. laksefisket. Som følge av fiskebegrensninger over tid og fiskestopp de senere årene innehas mye av kunnskapen nå av en aldrende generasjon. Det haster med å bestanden opp igjen på et nivå som gir liv til kulturen igjen med overføring til nye generasjoner.

**Bifangst av laks og fangst av laksens byttedyr i havet må være en del av stortingsmeldingen**

KLD har som mål å gjennomføre helhetlig gjennomgang av truslene som påvirker laksefiskene. Da må også betydningen av fiskeriene i havet for laksebestandene klarlegges.

Omfanget av bifangst av laks i kommersielle fiskerier må kunnskapsbelegges. Hvor stor er bifangsten av laks i f.eks. silde-, makrell- og loddefiske? Og hvor stor del av et potensielt lakseinnsig utgjør dette? Omfanget av bifangst av laks i andre fiskerier må også kunnskapsbelegges.

Betydningen av fangst på laksens næringsdyr må også undersøkes og klarlegges. F.eks. loddebestanden i Barentshavet har vært så nedfisket at fisket har vært stengt. Laksen beiter på lodda i flere livsfaser. Hvor stor innvirkning har en svært lav loddebestand på laksebestandene? Betydning av fangst på andre næringsdyr må også kartlegges.

Stortingsmeldingen må legge et løp for kartlegging og forskning, og hvordan påviste negative påvirkninger skal føre til endringer i fiskeriene. Eksempelvis ved kvotefastsetting og gjennom justeringer av fiskemetoder.

Det er ikke tilstrekkelig å identifisere en negativ påvirkning dersom funnene ikke fører til nødvendige tiltak. Dersom kartleggingen dokumenterer vesentlig negativ påvirkning på laksebestandene, må relevante reguleringer, kvoter eller fangstmetoder vurderes og endres.

**Rettferdig fordeling av ansvaret og byrdene ved bestandsoppbyggingen.**

Flere åpne oppdrettsanlegg og temperaturøkning i sjø vil føre til større risiko for dødelighet på utvandrende smolt pga lakselus fra oppdrettsanlegg. I følge havforskningsinstituttet (https://www.hi.no/hi/nettrapporter/rapport-fra-havforskningen-2023-4) er dødelighet på utvandrende smolt pga lakselus fra oppdrettsanlegg under 10% i både Øst- og Vest-Finnmark. I Vest-Finnmark hvor det langt flere oppdrettsanlegg enn i Øst-Finnmark, er dødeligheten opp mot 10% i enkelte områder. I Øst-Finnmark er det liten risiko knyttet til dødelighet hos utvandrende postsmolt laks som følge av utslipp av lakselus fra fiskeoppdrett. En politikk hvor 10% dødelighet på utvandrende smolt er akseptabelt og regnet som bærekraftig, vil kunne medføre at det etableres flere åpne anlegg i Øst-Finnmark. Flere åpne oppdrettsanlegg vil også øke risikoen for rømming med påvirkning av genmateriale i lokal stammer. Laks på tilbakevandring får øket risiko for påslag av lakselus.

Lokale fiskerettighetshavere og lokalsamfunn langs Deanučázádat / Tanavassdraget har gjennom flere år med stengt laksefiske båret omfattende økonomiske, sosiale og kulturelle belastninger.

Samtidig påvirkes laksebestandene av en rekke forhold utenfor det lokale fisket, herunder virksomhet i sjøområdene som inngår i laksens vandringsruter.

Deanu gielda / Tana kommune mener det er nødvendig med en mer rettferdig fordeling av ansvaret og byrdene ved bestandsoppbyggingen.

Dette innebærer at også sektorer som bidrar til negativ påvirkning på bestandene, må pålegges et større ansvar for å redusere belastningen og bidra til nødvendige tiltak.

Deanu gielda / Tana kommune mener at fordelingsordningen for Havbruksfondets midler må endres slik at også kommuner, lokalsamfunn og elveforvaltere som rammes økonomisk av stengt laksefiske, sikres kompensasjon.

Videre kan det vurderes et fordelingsfond for kompensasjon for havfiskerienes negative påvirkning på laksebestander ved bifangst og fangst av laksens næringsdyr. Grundig kartlegging og forskning vil kunne gi svar på hvor store effektene av disse påvirkningene er.

**Kompensasjons ordning for stengte elver må innføres**

Å innføre en kompensasjonsordning når lakseelver stenges eller at fisket reduseres, handler i stor grad om å redde lokalsamfunn.

Når Miljødirektoratet stenger elver for fiske på kort varsel på grunn av kritisk lave laksebestander, rammer det mer enn bare sportsfiskere – det skaper en økonomisk og praktisk krise i Distrikts-Norge.

En kompensasjonsordning skal bidra til:

1. Opprettholde det lokale elveoppsynet og kultiveringen

Elveforvaltere og de lokale foreningene gjør en enorm, frivillig jobb med å passe på elvene. De driver med:

- Bekjempelse av predatorer, pukkellaks og ulovlig fiske
- Gytegroptellinger og habitatforbedring
- Oppsyn
- Overvåking og telling av laks

2. Berge det lokale reiselivet og næringslivet

Laksefiske er motoren i mange distriktsøkonomier. Når elvene stenges, opplever lokalsamfunnene en dominoeffekt av økonomiske tap:

- Overnattingssteder, campingplasser og campinghytter opplever masseavbestillinger.
- Guider, lokalkjente og utstyrsbutikker mister hele inntektsgrunnlaget for sesongen.
- Lokale matbutikker og serveringssteder mister inntekt
- Lokale fiskere mister biinntekt, kultur og tradisjons kunnskap

En kompensasjonsordning (tilsvarende det man ser ved naturkatastrofer i landbruket) vil bidra til at disse bedriftene ikke går konkurs, slik at infrastrukturen rundt elva fortsatt eksisterer den dagen laksen kommer tilbake.

3. Bevare motivasjonen og tradisjonell kunnskap

For å ha en velfungerende, forvaltning av utmarksressursene, må grunneierne føle at staten stiller opp når det innføres nasjonale krisetiltak.

4. Plassere det økonomiske ansvaret der årsaken ligger

**Avslutning**

Deanu gielda / Tana kommune mener det er på høy tid å ta steget fra kunnskapsinnhenting til handling. Lokal og samisk erfaringskunnskap, sammen med forskningsresultater fra de senere år, har identifisert flere av de sentrale utfordringene for villaksen i Deanučázádat / Tanavassdraget. Nå må dette følges opp med konkrete og målrettede tiltak.

Dersom villaksen skal bevares som grunnlag for naturmangfold, samisk kultur, lokal verdiskaping, bosetting og bolyst i Finnmárku / Finnmark, må arbeidet med å redusere dødeligheten i alle livsfaser gis høy nasjonal prioritet.

Deanu gielda / Tana kommune forventer at regjeringen går fra ord til handling. Villaksen i Deanučázádat / Tanavassdraget kan ikke vente i årevis på nye utredninger mens bestandene, lokalkunnskapen og en levende elvesamisk kultur står i fare for å gå tapt. Det må handles nå og staten må ta sin del av ansvaret.

Med hilsen

Erlend Eide
Miljørådgiver